

The Holy See

Üzenet a béke 40. világnapjára

XVI. Benedek pápa

2007. január 1.

Az emberi személy: a béke szíve

1. Az új év kezdetén szeretnék békét kívánni a nemzetek vezetőinek, felelőseinek, minden jóakarátú embernek. E jókívánsággal legfőképpen azokhoz fordulok, akik fájdalomban és szenvedésben élnek, akiket a fegyverek ereje és az erőszak fenyeget, akiknek semmibe veszik méltóságát, és emberi illetve társadalmi értelemben is felszabadulásukat várják. Békét kívánok a gyermekeknek, akik ártatlanságuk révén jósággal és reménnyel gazdagítják az emberiséget, fájdalmukkal pedig arra ösztönöznek, hogy igazságosságot és békét teremtsünk. Éppen a gyermekekre gondolva, különösen azokra, akiknek jövőjét lelkiismeretlen felnőttek gonoszságai és visszaélései árnyékolják be, azt szeretném, hogy a béke világnapja alkalmával figyelmünket e témára irányítsuk: *Az emberi személy: a béke szíve*. Meg vagyok győződve arról, hogy az ember iránti tisztelettel lehet előmozdítani a békét, és a békét építve lehet megteremteni a hiteles, teljes humanizmus előfeltételeit. Így készítünk elő derűs jövőt az új nemzedékek számára.

Az emberi személy és a béke: ajándék és feladat

2. A Szentírás ezt mondja: „Isten megteremtette az embert, saját képmására, az Isten képmására teremtette őt, férfinak és nőnek teremtette őket” (Ter 1,27). *Mivel az egyén Isten képére és hasonmására teremtett, személyes méltósággal rendelkezik*; nem csupán valami, hanem valaki, képes arra, hogy megismerje, uralja és szabadon ajándékozza magát, és közösségre lépjen másokkal. Ugyanakkor kegyelmi úton a Teremtőjével való szövetségre hivatott és arra, hogy azzal a hittel és szeretettel válaszoljon neki, amellyel senki sem válaszolhat helyette. [1] E csodálatos látószögből nézve érthető az az emberre bízott feladat, hogy egyre érettebben tudjon szeretni, és előremozdítsa a világot, megújítva azt az igazságosságban és a békében. Szt. Ágoston ezt tanítja egyik kifejező összegzésében: „Isten, aki nélkülünk teremtett meg minket, nem akart nélkülünk üdvözíteni minket.” [2] Minden embernek kötelessége tehát, hogy *tudatosítsa magában: léte ajándék és egyben feladat*.

3. *A béke ajándék és feladat is egyszerre*. Ha igaz az, hogy az egyének és népek közötti béke – az egymás mellett élni tudás, az igazságosságon és szolidaritáson alapuló kapcsolatok építése –

olyan elkötelezettséget jelent, amely nem ismer megállást, még inkább igaz, hogy *a béke Isten ajándéka*. A béke ugyanis az isteni cselekvés egyik jellemzője, amely a rendezett és harmonikus világegyetem teremtésében éppúgy megnyilvánul, mint az emberiség megváltásában, amit ki kell vezetni a bűn rendezetlenségéből. A teremtés és megváltás tehát az a kulcsgondolat, mely elvezet minket földi létünk értelmének megértéséhez. Tiszteletreméltó elődöm, II. János Pál, 1995. október 5-én az ENSZ Közgyűlésének azt mondta, hogy „nem irracionális vagy értelmetlen világban élünk (...), létezik egy morális logika, mely bevilágítja az emberi létet és lehetővé teszi a párbeszédet emberek és népek között.” [3] A természetfeletti „nyelvtan”, vagyis az igazságosságon és szolidaritáson alapuló egyéni cselekvés és kölcsönös kapcsolatteremtés szabályegyüttese bele van írva minden ember lelkiismeretébe, ahol Isten bölcs terve tükröződik. Ahogy nemrégiben aláhúztam, „hiszünk abban, hogy mindennek az eredeténél ott áll az örök Ige, az Értelmesség és nem az Értelmetlenség.” [4] A béke olyan feladat, mely mindenkit az isteni tervhez hűséges személyes válaszra kötelez. E válaszban a döntő szempont *e „nyelvtan” tiszteletben tartása, melyet az isteni Teremtő írt az ember szívébe.*

Ebben az összefüggésben a természetjog normáit nem kívülről ránk kényszerített irányelveknek kell tekintenünk, melyek szinte korlátozzák az ember szabadságát. Ellenkezőleg: arra szóló meghívásként kell ezeket fogadnunk, hogy hűségesen megvalósítsuk az ember természetébe írt egyetemes, isteni tervet. A népek – saját belső kultúrájukban –, e normák által vezetve közelebb kerülhetnek a nagyobb misztériumhoz, Isten misztériumához. Ennélfogva a természet adta törvény elismerése és tiszteletben tartása ma is széles alapot nyújt a különböző vallású hívők közötti párbeszédhez, valamint a nem hívők és a hívők közötti párbeszédhez. Igazi találkozási pont ez, s így a valódi béke alapfeltétele.

Az élethez és a vallásszabadsághoz való jog

4. *A személyt nem kezelhetjük kedvünk szerint*, mert a Teremtő képmását tükröző ember méltóságát tisztelnünk kell. Aki nagyobb politikai, technológiai, gazdasági hatalommal rendelkezik, nem használhatja azt fel arra, hogy megsértse a nála kevésbé szerencsések jogait. A béke ugyanis mindenki jogainak tiszteletben tartásán alapul. Ennek tudatában az Egyház kiáll minden emberi személy alapvető jogainak védelmében. Kiváltképpen megköveteli minden egyes ember *életének és vallásszabadságának* tiszteletét. Az élethez való jog tiszteletben tartása sarkalatos pont, döntő jelentőségű annak minden szakaszában: *az élet ajándék, mely felett a személy nem rendelkezik teljes mértékben.* Ugyanígy a vallásszabadság jogának elismerése az emberi lényt *olyan természetfeletti Valósággal kapcsolja össze, amely kivonja az emberi önkény alól.* Az élethez való jog és az istenhittet szabad megvallásának joga nem áll az ember hatalma alatt. A békéhez *világosan el kell különíteni azt, ami fölött rendelkezünk, attól, ami fölött nem:* így elkerüljük az elfogadhatatlan beavatkozásokat azokba az értékekbe, melyek az ember sajátja.

5. *Ami az élethez való jogot illeti*, szóvá kell tennünk azt a gyalázatot, amit társadalmunkban művelnek: egyrészt áldozataikat szedik a fegyveres összetűzések, a terrorizmus és a különféle erőszakos cselekmények, másrészt csendesen bár, de emberéleteket követel az éhezés, az abortusz, az embriókon végzett kísérletek és az eutanázia is. Hogyan is ne látnánk ebben egy béke elleni merényletet?

Az abortusz és az embriókon végzett kísérletek kifejezett tagadást jelentik a másik iránti befogadó magatartásnak, ami viszont elengedhetetlen a tartós békekapcsolatok építéséhez. Ami pedig saját *hitünk szabad kinyilvánítására* vonatkozik, a béke hiányának más aggasztó jeleit a

világban azok a nehézségek mutatják, amelyekkel keresztény és más vallású hívők találkoznak, amikor nyilvánosan és szabadon ki akarják fejezni vallási meggyőződésüket. Különösképpen a keresztényekről szólva fájdalommal kell kiemelnem, hogy őket olykor nem csupán akadályozzák, hanem némely államban egyenesen üldözik, és a közelmúltban a féktelen erőszak tragikus cselekedeteinek is tanúi lehettünk. Vannak olyan diktatúrák, melyek mindenkire egyetlen vallást kényszerítenek rá, míg más kormányok közönyösségükkel nem erőszakos üldözést folytatnak, hanem kulturális szinten szisztematikusan gúnyolják a vallásos meggyőződést. Mindkét esetben alapvető emberi jog sérül, és ez károsan hat vissza a békés együttélésre. Ennek eredménye pedig nem lehet más, mint *egy negatív békekultúra és mentalitás*.

Minden ember természetes egyenlősége

6. A békét fenyegető nem kevés feszültség gyökere a *sok jogtalan egyenlőtlenség*, ami tragikus módon a világban még jelen van. Ezek között kiváltképpen kíméletlen egyrészt az *egyenlőtlen hozzáférés az alapvető javakhoz* – ilyen pl. az élelem, a víz, a lakás, az egészségügyi ellátás; másrészt a *huzamosan fennálló egyenlőtlenség férfiak és nők között az alapvető emberi jogok gyakorlásában*. Elsődleges fontosságú összetevő a béke építéséhez az *emberi személyek lényegi egyenlőségének elismerése*, mely közös természetfeletti méltóságukból fakad. Az ilyen szintű egyenlőség tehát mindenkit megillet; bele van írva abba a természetes „nyelvtanba”, mely a teremtett világról alkotott isteni tervből vezethető le; olyan kincs, mely nem hagyható figyelmen kívül, nem lehet megalázni anélkül, hogy ne veszélyeztetné súlyosan a békét. Számos erőszakos követelés gyökerében a borzasztó ínség húzódik, melytől főleg az afrikai kontinensen számos nép szenved, ennél fogva súlyos sebet jelent a béke számára.

7. A *nők körülményeinek* nem kellő mértékű figyelembevétele is egyenlőtlenségeket okoz a társadalmi rendben. Azoknak a nőknek a kizsákmányolására gondolok, akikkel mint tárgyakkal bánnak, és a méltóságukat sértő tisztelethiány legkülönbözőbb módjaira. Gondolok itt – más összefüggésben –, néhány kultúra állandó antropológiai szemléletére, mely a nőket szigorúan a férfiak önkényének vetik alá; ennek következményei sértik a nők személyi méltóságát és akadályozzák alapvető szabadságuk gyakorlását. Nem álltathatjuk magunkat azzal, hogy a béke biztosítva van, mindaddig, míg a diszkrimináció e formái meg nem szűnnek. Ezek csorbítják a személyes méltóságot, melyet a Teremtő beleírt minden emberi lénybe. [5]

A „béke ökológiája”

8. II. János Pál ezt írja *Centesimus annus* című enciklikájában: „Isten nemcsak a földet adta az embernek, akinek – amikor rendelkezik felette – figyelembe kell vennie az eredeti szándékot, hogy mire kapta ezt a vagyont, hanem magát az embert is Isten ajándékozta önmagának, és ezért tisztelnie kell azt a természeti és erkölcsi struktúrát, amellyel felruháztatott.” [6] Az ember társaival közösen meg tudja teremteni a béke világát, ha a Teremtő által rábízott feladatnak megfelelően cselekszik. A természet ökológiája mellett létezik tehát egy olyan, melyet „emberi ökológiának” hívhatnánk, ez pedig megkívánja a „társadalmi ökológia” létét is. Ez azt jelenti, hogy az emberiségnek – ha a szíven viseli a békét – egyre jobban szem előtt kell tartania azt a kapcsolatot, mely fennáll a természet ökológiája – avagy a természet tisztelete – és az ember ökológiája között. A tapasztalat azt mutatja, hogy a természetet nem tisztelő *mindenfajta magatartás kárt okoz az emberi együttélésnek* és fordítva. Egyre világosabban tárul elénk az elszakíthatatlan kötelék a teremtett világgal való béke és az emberi kapcsolatokban lévő béke

között. Egyik is és másik is feltételezi az Istennel való békét. Szent Ferenc vers-imája, mely a „Naphimnusként” is ismert, ragyogó és mindig aktuális mintapéldáját mutatja a béke sokoldalú ökológiájának.

9. Az *energiautánpótlás* napról napra súlyosabbá váló kérdése segít megérteni, milyen szoros összefüggés van az említett két ökológia között. Ezekben az években új nemzetek kapcsolódtak be lendületesen az ipari termelésbe, megnövelve ezzel az energiaszükségletet. Mindez a rendelkezésre álló energiaforrások eddig ismeretlen mértékű felhasználását idézi elő. Ugyanakkor bolygónk egyes területei óriási elmaradottságban élnek, ahol a fejlődést gyakorlatilag az energiaárak emelkedése is akadályozza. Mi lesz ezekkel a népekkel? Milyen fejlettségre vagy fejletlenségre kényszeríti majd őket a szűkös energiautánpótlás? Milyen igazságtalanságot és ellentétet eredményez majd az energiaforrások ily mértékű felhasználása? S hogyan fognak reagálni erre azok, akik ebből kirekednek? Ezek a kérdések nyilvánvalóvá teszik, hogy a természet tisztelete szorosan kötődik az emberek és a nemzetek között olyan kapcsolatokhoz, melyek figyelmet fordítanak a személy méltóságára, és ki tudják elégíteni tényleges szükségleteit. A környezet rombolása, nem megfelelő vagy önző használata, a Föld erőforrásainak erőszakos megszerzése szakadást, konfliktusokat, háborúkat szül, mert embertelen fejlődési elgondolás gyümölcse. Egy csak gazdasági-technikai szempontra korlátozódó, erkölcsi-vallási dimenziót elhanyagoló fejlődés, nem jelentene teljes emberi fejlődést, és mivel egyoldalú, az ember romboló képességének ösztönzéséhez vezetne.

Torzult emberképek

10. Sürgető tehát, hogy a jelenlegi nehézségeket és a nemzetközi feszültségeket látva, olyan *emberi ökológiának* adjunk életet, mely *segíti a „béke fájának” növekedését*. Ahhoz, hogy erre vállalkozunk, hagynunk kell, hogy olyan látásmód, olyan felfogás vezessen minket, melyet nem rontanak meg a gyűlöletre és erőszakra indító, ideológiai és kulturális előítéletek, vagy politikai és gazdasági érdekek. Érthető, hogy az emberképek eltérőek az egyes kultúrákban. Az viszont megengedhetetlen, hogy olyan *antropológiai szemléleteket* tápláljunk, melyek az ellenállás és az erőszak csíráját hordozzák önmagukban. Ugyancsak elfogadhatatlanok azok az *istenképek*, melyek az embertársunk iránti türelmetlenséget serkentik bennünk, és erőszakra sarkallnak irányukban. Ezt kell hangsúlyoznunk: a háború *Isten nevében* sohasem elfogadható! Amikor bűntények gyökerében egyfajta Isten-fogalom áll, ez annak a jele, hogy az a szemlélet már ideológiává alakult át.

11. Ma azonban nemcsak az eltorzult emberképek – vagyis az ideológiák közötti konfliktus – teszik kérdésessé a békét, hanem *az ember valódi természete iránti közönyösség is*. Sok kortárs tagadja ugyanis a sajátos emberi természet létét, és így lehetővé teszik az ember alapvető összetevőinek legfurcsább értelmezéseit. Itt is tisztán kell látni: az ember „meggyengült” értelmezése, amely teret ad a legszélsőségesebb nézeteknek is, csak látszólag szolgálja a békét. Valójában akadályozza az igazi párbeszédet és tekintélyelvű rendszereknek nyit teret, s végül az ember védtelen marad, következésképpen könnyen válik az elnyomás és az erőszak martalékává.

Emberi jogok és nemzetközi szervezetek

12. A szilárd és valódi béke feltételezi az emberi jogok tiszteletben tartását. Ha azonban ezek a jogok a meggyengült emberképen alapulnak, hogyan is ne gyengülnének meg saját maguk is? A *személyről alkotott relativista szemlélet* mélységes elégtelensége akkor válik nyilvánvalóvá,

amikor arról van szó, hogy elismerjük és megvédjük igényeit és jogait. Itt felismerhető a logikai zsákutca: a jogokat abszolútként kezelik, ugyanakkor azt az alapot, amelyből a jogokat levezetik, relatívnak tartják. Csodálkozunk rajta, ha egyik vagy másik jogból fakadó „kényelmetlen” kíváncsiság valakit arra indít, hogy kifogásolja vagy figyelmen kívül hagyja azt? Az embernek tulajdonított jogok csak akkor érvényesülhetnek azok megcáfolásától való félelem nélkül, ha a Teremtő által neki ajándékozott természet objektív szükségleteiben gyökereznek. Magától értetődő, hogy az emberi jogok kötelességekkel is járnak. Jól világított rá *Mahatma Gandhi*: „A jogok Gangesze a kötelességek Himalájából ered.” A manapság folytonos támadásoknak kitett emberi jogokat csak úgy lehet megfelelően megvédeni, ha tisztázzuk e lényeges előfeltételeket. E nélkül odajutunk, hogy egyazon szó mögött – s ez az „emberi jogok” – igen különböző tartalmat értünk: vannak, akik olyan emberi személyhez társítják, aki állandó méltósággal, és mindig, mindenütt, mindenki számára érvényes jogokkal rendelkezik; míg mások olyan ember alakjához fűzik, akinek méltósága váltakozó, jogai pedig mindig átruházhatók: térben és időben, illetve tartalmát illetően egyaránt.

13. A nemzetközi szervezetek folytonosan az emberi jogok védelméről beszélnek, főleg az Egyesült Nemzetek Szervezete, mely az 1948-as Egyetemes Nyilatkozatában az emberi jogok előmozdítását jelölte meg alapvető céljául. E nyilatkozatra úgy tekintünk, mint egyfajta *erkölcsi kötelességre, melyet az egész emberiség felvállalt*. Mély igazság rejlik ebben, főleg ha a nyilatkozatban leírt jogokat nem csupán a Közgyűlés által jóváhagyott döntés alappontjának tekintjük, hanem az Isten által teremtetett ember és az ő elidegeníthetetlen, személyes méltósága alapjának is tartják. Fontos tehát, hogy a nemzetközi szervezetek ne veszítsék szem elől az emberi jogok természetes alapját. Ily módon elkerülik azt a sajnos mindig ott rejlő kockázatot, hogy elcsúszzanak annak pozitívista értelmezése felé. Ha ez megtörténne, a nemzetközi szervezetek kevés tekintéllyel rendelkeznének ahhoz, ami az egyének és a népek alapvető jogainak védelméhez szükséges, pedig legfőképpen ez igazolja ezen intézmények létét és működését.

Nemzetközi humanitárius jog és az államok belső jogai

14. Az emberek közös természetéből fakadó, elidegeníthetetlen emberi jogokból kiindulva megfogalmaztak egy ún. *nemzetközi humanitárius jogot*, melynek betartására háború esetén is kötelezik magukat az államok. Sajnos – a múlttól eltekintve –, ez nem valósult meg következetesen napjaink egyes háború sújtotta területein. Ilyen pl. a néhány hónapja Dél-Libanonban kirobbant konfliktus, ahol nagyrészt figyelmen kívül hagyták azt a kötelezettséget, hogy megvédjék és segítsék az ártatlan áldozatokat és ne vonják be a háborúba a polgári lakosságot. A Libanonban zajló fájdalmas események és újfajta konfliktusok megjelenése – kiváltképp amióta a terrorizmus fenyegetése *az erőszak eddig ismeretlen formáit* hozta felszínre – azt követeli a nemzetközi közösségtől, hogy erősítse meg a nemzetközi humanitárius jogot és érvényesítse a jelenlegi fegyveres konfliktusokhoz kapcsolódó helyzetekben, beleértve azokat is, melyekről az érvényben lévő nemzetközi jog nem rendelkezik. A terrorizmus okozta seb mindemellett alapos átgondolását kéri azoknak az etikai korlátoknak, melyek a nemzetbiztonság ma használatos védelmi eszközeinek velejárói. Egyre gyakoribb ugyanis, hogy a konfliktusokat nem jelentik ki nyíltan, főleg amikor terrorista csoportok idézik elő, s bármilyen eszközzel el akarják érni céljukat. Nem lehet, hogy az utóbbi évek felkavaró eseményei láttán, az államok ne észlelnék azt, hogy világosabb szabályokat kell követniük, melyek képesek hatékonyan megfékezni azt a drámai elsodródást, amelynek mi is részesei vagyunk. A háború mindig a nemzetközi közösség kudarcát jelenti, és súlyos emberi veszteséggel jár. Amikor mindennek ellenére háborúra kerül sor, meg kell őriznünk legalább az emberség elemi törvényeit és mindennemű polgári együttélés alapértékeit, megjelölve azokat a viselkedésnormákat, melyek a

lehető legjobban lecsökkentik az ezeket érő károkat, és megpróbálják a polgárok és a konfliktus valamennyi áldozatának szenvedését enyhíteni. [7]

15. Egy másik, nagy nyugtalanságot keltő tény az, hogy néhány állam az utóbbi időben kifejezte, hogy *atomfegyverrel akarja felszerelni magát*. A már meglévő bizonytalanság légköre és az esetleges nukleáris katasztrófától való félelem így tovább erősödött. Ez időben visszaviszi az embert az ún. „hidegháborús” korszak felőrlő aggodalmainak éveibe. Azt követően reméltük, hogy a nukleáris fenyegetés végérvényesen megszűnt, és hogy az emberiség végre jó időre fellélegezhet. Milyen aktuálisnak tűnik erre vonatkozóan a II. Vatikáni Zsinat figyelmeztetése: „Minden háborús cselekedet, mely válogatás nélkül céloz egész városok vagy széles területek lerombolására lakosaival együtt, bűntényt jelent Isten és az ember ellen, s ezt határozottan, habozás nélkül el kell ítélni.” [8] Sajnos, fenyegető árnyékfoltok továbbra is megjelennek az emberiség horizontján. A mindenki számára békés jövőt nemcsak azok a nemzetközi egyezmények jelentik, melyek az „*elburjánzó*” nukleáris fegyverkezés megfékezésére irányulnak, hanem az is, hogy határozottan tovább folytatjuk azok csökkentését és végleges megsemmisítését. El ne mulasszunk egyetlen lehetőséget se, hogy megegyezéssel elérjük ezeket a célokat! Az emberiség egész családjának sorsa forog kockán!

Az Egyház az emberi személy természetfeletti létének védelmében

16. Végül szeretnék nyomatékos felhívást intézni Isten népéhez, hogy minden keresztény kötelezze el magát, hogy a béke fáradhatatlan munkása és az emberi személy méltóságának illetve elidegeníthetetlen jogainak bátor védelmezője legyen. A keresztény ember hálás az Úrnak azért, hogy meghívta őt Egyházába, mely a világban „az emberi személy természetfeletti létének jele és védelmezője” [9], és nem fárad bele, hogy kérje tőle a békét, ezt az alapvető kincset, mely olyannyira fontos mindannyiunk életében. Azonkívül érezni fogja a büszkeséget amiatt, hogy nagylelkű odaadással szolgálja a béke ügyét odalépve testvéreihez, különösen azokhoz, akik amellet, hogy szegénységtől és nélkülözéstől szenvednek, ennek az értékes kincsnek sincsenek birtokában. Jézus kinyilatkoztatta nekünk, hogy „*Isten szeretet*” (1Jn 4,8), és hogy minden ember legnagyobb hivatása a szeretet. Krisztusban megtalálhatjuk a legfőbb értelmét annak, hogy az emberi méltóság töretlen szószólói és a béke bátor építői legyünk.

17. Ne hagyjon alább egyetlen hívő ember tevékenysége sem a *teljes értelemben vett, igazi humanizmus* előmozdítása érdekében, ahogyan a *Populorum Progressio* és a *Sollicitudo rei socialis* enciklikák tanítják, melyeknek éppen ebben az évben ünnepeljük negyvenedik illetve huszadik évfordulóját. A 2007. év kezdetén a Béke Királynőjéhez fordulok lankadatlan imámmal az egész emberiségért, Jézus Krisztusnak „a mi békénknek” (Ef 2,14) Édesanyjához, akire – bár veszélyek és problémák között – reményteli szívvel tekintünk. Mária legyen, aki megmutatja nekünk Fiában a békéhez vezető Utat, és világosítsa meg látásunkat, hogy az Ő arcát tudjuk felismerni minden ember arcában, az emberben, aki a béke szíve.

Vatikán, 2006. december 8.

XVI. Benedek pápa

Jegyzetek:

- [1] Vö. A Katolikus Egyház Katekizmusa, 357.
- [2] Sermo 169, 11, 13: PL 38, 923.
- [3] N. 3.
- [4] Regensburgi (Islinger Feld) homília (2006. szeptember 12.)
- [5] Vö. Hittani Kongregáció, Levél a Katolikus Egyház püspökeinek a férfi és a nő együttműködésről az Egyházban és a világban (2004. május 31.)
- [6] N. 38.
- [7] Ezzel kapcsolatban a Katolikus Egyház Katekizmusa szigorú és pontos kritériumokat határozott meg: vö. n. 2307-2317.
- [8] Gaudium et spes Paszt. Konst. 80.
- [9] II. Vatikáni Zsinat., u.o. 76.

© Copyright 2006 - Libreria Editrice Vaticana